

Prof. Dr. Tuncer Bulutay'ı Tanımak¹

Açış Konuşmaları

Değerli hocalarım, Mülkiye'nin ebedi mezunları, değerli öğrencilerim, bu kadar önemli bir toplantı için sizi Büyük Amfi'de ağırlıyor olmaktan duyduğum derin minneti ifade etmek isterim. Büyük Amfi, bütün Mülkiyelilerin olduğu gibi, benim de hayatmda önemli yer tutan mekânlardan birisidir. Birçok önemli toplantı burada izleme fırsatımız oldu, bu önemli toplantılardan birinde daha bir aradık. Emekli hocalarımızı bugün anacağız. Mülkiyelilerin çok önemli bir şahsiyetini, çok önemli bir hocasını uğurladık. Bugün onu çok sevdiği okulundan bir kere daha anıyor olmaktan duyduğumuz memnuniyeti ifade etmek isterim. Bu toplantıının yapılmasında, iktisat bölümümüz ve kıymetli hocamız çok önemli katkılar sağladılar. Onların bu iş aslında. Fakülte adına, Mülkiyeliler adına çok teşekkür etmek isterim.

Tuncer Hoca... Ben yetişemedim, ben 1994 iktisat mezunuyum, iktisat okudum hocanın öğrencisi olmadım ama çok ilginç bir şey paylaşmak isterim. İdareci olarak birçok kişiyle temas etmek durumundayım, birçok yerde fakülteyi temsil etmek durumundayım. Çok şaşırduğum zamanlardan bazılarını yaşadım. Bunlardan bir tanesi de hocanın kitaplarının halen talep ediliyor olması yani benden talep ediliyor olması. Satışta olmadığı için alamıyorlar. "Şu kitabın fotokopisini bana getirebilir misiniz, bulabilir misiniz?" gibi taleplerle karşı karşıya kalıyorum. Bu aslında bu mektebin ne kadar önemli bir yer olduğunu, ne kadar önemli bir katkısı olduğunu, Türk akademisine ne kadar katkısı olduğunu, gösteren mütevazi delillerden bir tanesi. Hocayı idareciliğim sırasında yakından tanıma fırsatım oldu. Okulu ne kadar çok sevdigini, kursusunu ne kadar çok sevdigini birinci elden gördüm. Çok üzgünüm, o hocalarımızın tarih sahnesinden çekiliyor olmasını görmekten çok üzgünüm ama neyse ki Mülkiye'de böyle bir kursüde böyle bir hocanız var idi. Bu kursünün kurulmasında bu kursünün yaşamasında çok büyük katkıları oldu. Ben sözleri çok uzatmadan esas sözü, sahiplerine bırakmak isterim. Sizi mülkiye mektebinde bu vesileyle ağırlıyor olmaktan memnuniyetimi ifade ederim. Bir kabalık ama özrümü bağışlar iseniz saat 14.00'da üniversite senato toplantısına ayrılmak zorundayım. Bu kabalığımı hoş göreceğinizi umuyorum. Hepinize tekrar hoş geldiniz diyorum. Saygılarımları arz ediyorum.

Orhan Çelik

Kıymetli hocalarım, değerli Mülkiyeliler çok kıymetli öğrenci arkadaşlarım, Tuncer Hocadan ders alma imkânınız olmadı ancak Tuncer Hoca gibi bir

Mülkiyeli, istisnai bir Mülkiyeli zor bulunur. Mülkiyeliler Birliğinde çokça etkinliğini, konuşmalarını dinleme imkânınız, şansınız oldu. En son kendisine armağan olarak basılan kitabını imzalatmak için gittiğimde de yanına, çok önemsediyim bir şey söyledi: "Sakın duruşunuzu bozmayın ve sakin daha fazla emek harcamaktan bir an olsun geri adım atmayın." demişti. Belki de Tuncer Hocayı tanıယıbildiğim kadariyla, görebildiğim kadariyla tek bir kelime eğer özetleyecek olursa çok güçlü bir duruşun, çok ilkeli bir duruşun ta kendisiydi Tuncer Hoca. Sevgili hocamız, kıymetli hocamız çok ani bir şekilde aramızdan ayrıldı. Gönül isterdi ki cenazesinde de cenazesini kaldırırken de bu kalabalığın orada olması Mülkiyeliler Birliğindeki törende olması mümkün olsaydı, hocamıza yakışırıydı çünkü, ama şunu bir kez daha görmüş olduk o ilkeli duruşu sergileyen 12 Eylül rejimi sonrasında 1402'lik olan ve ilk sarı zarfı alan kendi deyimiyle: "Beni istemeyen üniversitede ben geri dönmem." diyen, o duruşundan asla taviz vermeyen hocamızı bugün burada Mülkiyeliler olarak, öğrencileri olarak, mezunlarımız olarak hocalarımızla birlikte hep beraber anma şansını elde etmiş olduk. Ruhu şad olsun huzur içinde uyuşun. Teşekkürler.

İlker Akcasoy

Sayın Dekanım, saygınlı hocalarım, sevgili öğrenciler, çok saydığımız çok sevdiğimiz yakın zamanda kaybettığımız hocamız Tuncer Bulutay'ı anmak için bizimle birlikte olduğunuz için çok teşekkür ederiz. İktisat bölümünden iki hocamız, Burça Kızılırmak ve Emel Memiş bu toplantıyı bizim için organize ettiler. Kendilerine teşekkürü borç biliriz. Ben mutsuz olmayı çok fazla seven biri değilim, sözü de bir an önce sahiplerine bırakmak istiyorum. O yüzden çalışkanlığıyla, enerjisiyle, akademide kattığı etik değerlerle, bizim için belirlediği yüksek standartlarla hepimizin hayatında önemli yer tutmuş olan Tuncer Hocamızı anlatmak için saygıdeğer hocalarımızı kürsüye alabiliriz. Hepinize geldiğiniz için çok teşekkür ederiz.

Oya Safinaz Erdoğdu

Selim SOYDEMİR: Sevgili dekanım, sevgili başkanım, değerli hocalarım, değerli arkadaşlarım hepiniz hoş geldiniz. Ben panelimize veya anma toplantımıza katılma teklifimizi kabul eden hocalarımızı; Türkkaya Hoca, Ruşen Hoca, Yüksel Hoca, Nihat Hoca ve Erdinç Hocalarımı davet etmek istiyorum. Bilsay hocamız bizlere internet üzerinden katılacak.

Bilsay KURUÇ: Efendim günaydın, Tuncer'i anmak ve tanımak başlığı ile düzenlediğiniz toplantıya ne yazık ki ekranдан katılıyorum. Bütün meslektaşlarımı buradan saygı ve sevgiyle selamlamak istiyorum. Bütün öğrencilere sevgilerimi sunarım, dilerim çok yakında beraber oluruz. Bugün

ekrandan katıldığım için beni bağışlayın. İktisat bölümü hocalarından Burça Kızıltırmak'ı, Selim Soydemir'i ve değerli meslektaşlarımı kutlamak isterim. Bu güzel, gururlu ve doğru zamanda yapılmış bir toplantıdır.

Öncelikle şunu söylemeliyim, Mülkiye kendiyle özdeşleştirdiği kişilerle yaşayın bir varlıktır. İktisat bölümü buna vakıf olduğunu, bunu çok iyi bildiğini göstermiş oluyor. Tuncer'in kişiliğiyle Mülkiye ile özdeşleşme tam merceğine oturmuştur. Mülkiye herhangi bir kurum, okul veya fakülte değildir. Elbette her okulun ve fakültenin bir kimliği var. Mülkiye kendi sıralarında okuyanları, yineleyeyim, kendisiyle özdeşleştirilen bir okuldur. Bu nadir bir şey. Yaşadığımız yıllar duyduklarımız ve öğrendiklerimiz bizlere bunu gösterdi. Tuncer'den, sevgili dostumuzdan şunu gördük ki, öğretmek ve öğrenmek yaşayarak edinilen bir tecrübebedir. Hayat bilgisidir. Bilgi ancak yaşayarak ve yaşıtaraç edinilir. Mülkiye hem bilim dünyasının ve üniversitenin hem de bunun ötesinde ülkeye karşı vazgeçilmez görevlerin sahibi olarak varlık kazanmıştır. Özellikle 1950'li yıllarda başlayarak bunu hepimiz iyi anlamış olmalıyız. Kapalı bir topluluk değildir. Mülkiye Marşı'nın "Ey Vatan" sözlerinden bunu kavrayabiliriz. Tuncer'in kimliği, kişiliği, bu iki damarın bütünlüğüyle oluşmuştur. Birlikte bulunduğuumuz yıllar, yanı son 60 yıl, sanıyorum ki Tuncer'in bu ikisine de nasıl sahip olduğunu gösterir.

Tuncer ekonomi dünyasının bilgileri, analiz yapılarıyla yetinmez... Ekonominin ötesine de kendi geniş, sonsuz dünyasından bakar. Ama bu bakış Mülkiye'den koparak, uzaklaşarak yöneldiği bir özellik değildir. Sunun bilincindedir: Mülkiye sayesinde Tuncer Bulutay olduğunu, Mülkiye iktisat bölümünün kendisi için nasıl değerli bir 'asset' olduğunu hep belli eder. Bu 'asset'e sahip olmasında ise Hocamız Prof. Sadun AREN'i ayrı bir yere koymusut. Kendisinin bu kimliği kazanmasında Sadun Bey'e ne kadar borçlu olduğunu daima vurgular. Bu hem bir minnettarlık hem de bir vefa borcudur.

Tuncer'de kişilik ve vefanın temeli olan arkadaşlık önemlidir. Kişilik ve arkadaşlık Tuncer'de hem bilimsel kişilikle hem de Mülkiyelilik kimliğiyle iç içe geçmiştir, temelin parçalarıdır. Kişilik ve arkadaşlık olmaksızın dersler, tezler ve iddialar boş kalır, mutlaka kişilik ve arkadaşlıkla beslenmelidir. Kürsü başka bir varlıktır, kürsüde bir arkadaşlık saklıdır. Bunu gözden kaçırmadan diyebiliriz ki, Tuncer belki de üniversite yaşamı için nadir bir örnektir. Kürsü başkanı olarak, arkadaşlarına kanat gererek onlara bilim ve arkadaşlığın nasıl iç içe olduğunu öğrettiğini hatırlayalım. Bugün hâlâ onun kürsü arkadaşları olan Yılmaz Akyüz, Hasan Ersel, Ercan Uygur, Nuri Yıldırım o dostluk formuna sahip olarak birlikte arkadaşlıklarını, ahabaplıklarını sürdürülerler. Bu Fakültemiz tarihinde kayda

geçmelidir.

Tuncer Fakülteden ayrıldıktan sonra da adeta bir başka kursu kurmaya yöneldi. Yeni kursüye bir ad vermemekszin. Bir dostluk ve bilim yoldaşlığı kursusunu diyebiliriz. Şu an burada bulunduğumu bildiğim Ruşen Keleş dostum başta olmak üzere Nihat Al, Yüksel Ersoy, Türkkaia Ataoğlu, Erdinç Tokgöz, Fikret Görün ve bize katılan başka arkadaşlarla çeşitli toplantılar yaptı Tuncer'in girişimiyle. Önce Yüksel'in bürosunda, daha sonra Mülkiyeliler Birliğinden buluştu ve konuştu. Görüş alışverişleri yaptı, Korkut Boratav gibi arkadaşlarla. Şimdi burada şunu söylemem lazımdır: Tuncer'i özľuyoruz.

Gerçekçi olalım, içinde yaşadığımız binalarda belki pek rastlamıyoruz ama vefa, bilim ve arkadaşlığın mutlaka ayrılmaz bir parçasıdır. Şunu vurgulamak için söylüyorum: Tuncer Mülkiye'nin eski hocaları ve meslektaşlarını anma toplantıları yapmak isterdi. Bu toplantıların bazılarını yaptı ama sonra bunlara ara verildi. Bu nedenle, şunu düşünelim: O yıllarda şu anda aramızda olmayan arkadaşlarımız Özhan Uluatam, Erden Öney, Uğur Korum gibi arkadaşlarımızı, meslektaşlarını da burada anmaliyiz. Tuncer'in vefakarlığının izinden giderek onları da iktisat bölümünün anma toplantılarıyla buraya getirmemizi gündünden diliyorum. Son olarak bir dileğim var: Tuncer'in adını yıllarca ders verdiği sınıflardan birine verelim. Böylece Tuncer Bulutay burada kalsın. Burada sonsuzluğa kavuşsun. Bu Mülkiye'ye ve iktisat bölümümne yakışacaktır. Bunun başka bir anlamı daha var. Çünkü, Türkiye kırk yıldır üniversitenin ne demek olduğunu bilmeyen ve öğrenmeye çalışan yöneticilerle yaşıyor. Bilimin ne olduğunu öğrenme gereksinmesi duymayanlarla. Bilgiden kopma evresine genç kuşakların son vermesi lazımdır. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Selim SOYDEMİR: Bilsay hocama çok teşekkür ederim. Ben kendisini tanıtacaktım ama biraz geç kaldım. O yüzden kendisini tanımadan konuşmasına bağlandık. Kendisi 12 Eylül'ün yıkıcılığı döneminde bölümümüzde hoca kalmadığı dönemde bizlere iktisat öğretmeye çalışan hocalarımızın başında gelmektedir. Kendisine minnetlerimi sunmak isterim. O zamanlardan hatırladığım bir cümlesini söylemem gerekiyor; "Yarışmadan, birlikte koşmayı öğrenmemiz lazımdır." Kendisine çok teşekkür ederim.

Eğer sorularınız varsa Bilsay hocaya aktarabiliriz çünkü internetin başında bizi bekliyor. Birkaç soru alabilsek eğer sormak istediğiniz bir şey varsa memnuniyetle cevaplayacağımından hiç şüphem yok. Bilsay hocam çok teşekkür ederiz. Saygılarımı sunuyorum. Sağ olun var olun. İyi ki varsınız. İyi ki hocamız oldunuz.

Bilsay KURUÇ: Bütün arkadaşlarımı, meslektaşlarımı tekrar sevgiler sunuyorum.

Selim SOYDEMİR: Sağ olun hocam. Çok teşekkür ederiz. Şimdi sırayla başlayacağız. Bir özür iletmem gerekiyor. Biliyorsunuz Fikret Hoca aramıza katılacaktı. Kendisi hasta oldu. Hasta olduğu için de dün akşam geç vakit aradı ve gelemeyeceğini söyledi. Buradan kendisine geçmiş olsun dileklerimizi iletiyoruz. Gelemediği için de özürlerini iletiyor. Yapacak bir şey yok yani hayatın gerceği böyle. Şimdi sözü Türkkaya Ataöv hocama bırakacağım. Türkkaya Ataöv hocam, 1932 Gelibolu doğumlu. Syracuse Üniversitesinde Uluslararası İlişkiler ve New York Üniversitesinde Ekonomi okudu. 1959'da Syracuse Üniversitesinde doktorasını yaptıktan sonra Siyasal Bilgiler Fakültesine geldi ve uzun yıllar Uluslararası Ana bilim dalında görev aldı. İnsan hakları ve karıştı gruplar hakkında Birleşmiş Milletler çatısı altında çalıştı.

Türkkaya ATAÖV: Biz ailecek 1930'lu yıllarda başlayarak hep "Cumhuriyet" gazetesi alıyoruz ve birkaç gün önceki Cumhuriyet nüshası eve geldiğinde eşim "bir ilân var, çok üzüleceksin" dedi. Bu konuda benim ilk acım Mülkiye'deki başka birini yitirdiğimiz yıldır. Tuncer'i ilgileri ve bilgiyle beğenir ve severdim. Önce, SBF'deki ilk acım neydi? Kimi yitirmiştik ki, acısı içime çökmüşti? İlk acımızın adını ben daha ilkokula başlamadan İstanbul Hukuk'a giden teyzemden işitmıştim. Oradan sanırım birincilikle mezun olan küçük teyzem, cumhuriyet kızıydı; son Osmanlı yıllarının yurttaşları olan annem ve büyük teyzem ister istemez mahalle mektebi mezunuydular; ardından, ardından Cumhuriyet döneminin yeni "Millet Mekteplerine" gitmişlerdi. Cumhuriyet ilan edildikten sonra eski okullar kapatıldı. Onların erkek bölgülerini zaten asker kaçakları doldurmuştu. Cumhuriyet olanaklarına kavuşan küçük teyzem yeni devlet okullarını teker teker bitirip İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi. Eve geldiği zaman hep iki tane Alman profesörü, Hirsch ile Schwarz'ı, beğenir, bir de (o zaman Doçent olan) Yavuz Abadan'ı överdi. "Onlardan çok şey öğreniyorum" derdi. Bu hocalar sayesinde avukatlık mesleğine ilk adımını İstanbul Barosu Başkanının yardımıcılığıyla onun yanında attı. Yavuz Abadan'ın adını ben o zamandan beri evde sıkça iştiyordum. O zamanlar hiç karşılaşmadık. Gereği gibi değerlendiremeyecek küçük yaşıydım.

Sonraları iyi bir eğitim görüp Mülkiye'de öğretim üyeliğine başvurdum. Yavuz Bey'i de burada tanıdım. Heidelberg'de okumuş, çok iyi Almanca bilen, bilgili, deneyimli ve hoş-sohbet yaratılışı biriydi. Atatürkçüydü, Nermin Hanım'la evlidi; oğlunun adı da Mustafa Kemal idi. Yavuz Bey umulmadık bir anda rahatsızlandı ve kısa sürede yitirdik. Bu ilk yitik beni çok etkiledi. Günlerce yüzüm gülmeli, haftalarca eski şenliğimi bulamadım. Sanki bu doğa olayı

bizlere dokunmadan geçecekmiş gibi! Bu ortadan kalkma, yitip gitme buraya da mı uğrayacaktı?

Ray Kurzweil adlı birinin etki yapmış bir kitabı var. Yazarı Amerikalı; dünyanın gelecekle ilgili konularına eğiliyor. Kitabın adı “Bilinmeyen Yakında” diye çevrilebilir. Bitirdiği ama henüz basılmamış yeni kitabının başlığı da şöyle: “Bilinmeyen Daha da Yakın.”. İlk kitabın son sayfalarında diyor ki: “Ölümü ortadan kaldıracağız.” Ben bunun olacağına inanıyorum. Eğer organizmanın iflas etmeyerek yaşamasının bilimsel olarak çözümlerini bulabilirseniz bu olabilir. Organizmayı yeniliyorsunuz zaten; kitapta diyor ki, “Karaciğerin ne iş yaptığıni biliyoruz. Öteki bütün organları da. Beyin konusunda fazla bilgiye sahip değiliz. Onları iyileştirdiğiniz zaman ömrü önce çok uzatacağız.” Ama hedef ölümü insanlar için yok etmek. Antik Mısır'da ortalama yaşı yirmi beşti. Firavun falan yirmi beş yaşında yok olmuş gibiyordu.

Ikinci olarak Prof. Seha Meray Bey'in hastalığı. Doktorlarla temas ettiğimiz vakit dediler ki “biz ona söylemedik ama başka türlü, çok ciddi bir rahatsızlığı var.” Şu anda dışarıya sık gitmiyorum ama o zamanlar görevle daha sık çıksam. Doktorlarına dedim ki: “Ben sizden Seha Bey'in tıp dosyasının kopyalarını yanına alsam. Gittiğim yerlerde en iyi doktorları arasam ve onlara da göstersem.” Sonra sağlık bakanı olan hanım (ki ona bakanlardan biriydi). “Yani bize güvenmiyor musunuz?” diye önce sitem etti. “Hayır, efendim, güvenmemek değil ama tıp ilerliyor ve birileri birtakım yeni şeyler araştırıyorlar. Belki onun sözünü edecek bir çözüm çıkacak ortaya.” “Peki” dediler “al git.” Verdiler bana kopyaları. Ve sadece Amerika, Londra, Almanya filan değil, örneğin Portekiz ve Romanya gibi yerbelerde de gittiğimde en iyi hastanelere mutlaka uğruyorum ve belgeleri gösteriyorum: “Sizin doktorlarınız hem doğru hareket ediyorlar hem de hastanın çok uzun yaşamı söz konusu değil” diyorlardı. Kısaca, sonuna kadar uğraştım ben. Nereye gittiysen hiç üşenmeden işimi yapıyorum kuşkusuz; ondan sonra hemen hastaneleri soruşturuyorum oraya gidiyorum en iyi doktorlarla konuşuyorum.

Şimdi sözü sevgili Tuncer Bulutay'a hemen getireyim. 70 yıldan yakın süredir biz ahbablık ettik. Prof. Sadun Aren onu asistan alan kişidir. Ben dedim ki: “nasıl seçtiniz Tuncer'i.” Dedi ki: “Bir şey yazmıştı; içinde bir cümle, cümleden öte onun içerisinde bir düşünce var. Kendi kendime dedim ki bu genç arkadaşa iş var.” Ama kuşkusuz öyle demekle iş bitmez. İlân verilecek, başkaları da başvuracaklar. Jüri kurulacak. Başka adaylar da dinlenecek filan. Onu seçtiler ve Tuncer öğretim üyeliğine adımını attı. Sadun Aren şöyle biriydi: Demiş ki Tuncer'e “eğer sen benim kadar iktisat öğrenirsen, benim bildiğim her şeyi bilir duruma gelirsen, bil ki görevini yapmadın. Çünkü yeni kuşak mutlaka eski kuşağı

aşmalıdır.” Genç arkadaşlar, bunu unutmayın! Beni beğenmiyorsunuz diyelim. Memnun olurum. Daha iyisini siz yapın. Sadun Bey'in Tuncer'e söylediğい oydu. Nasıl yapacağım? Tuncer Bulutay daha fazla matematiğe gömüldü. Yalnız o mu? İngiliz düşünür Bertrand Russell, Avusturyalı Ludwig Wittgenstein. Bu ikisi “Mantıksal Pozitivizm”i kurdular. Neden? Çünkü kilise, orta çağ, imparator, kral, kral naibi vs. Bunlardan, yaptıklarından çekmediğimiz kalmadı. Rönesans'tan bu yana insanın üstünlüğüne inanmıştık. Birinci Dünya Savaşı (1914-18) rezaletinin sorumluları da insanlar değil miydi? Her şeyden önce insana inanmak yerine, önce matematiğe inanalım! Birinci Dünya Savaşı derken ardından İkinci Dünya Savaşında (1939-45) akla gelmez kötülükler. Meğer neyi ön plana almalıymışız? Bertrand Russell: “En güvenilir konuya başlayacağız; başka açmaz yok: Matematik.” Ben Robert Kolej'de öğrenciyken iki doktorası olan öğretmenimiz bir kitap tavsiye etmişti. Hâlâ daha da okuyorum, bilmem kaçınıcı kez. A History of Western Philosophy, (Batı Felsefesi Tarihi). Yazarı Bertrand Russell. Bu adam matematikçi. Evet düşünürdür ve bir şey daha ekleyeyim: Ömer Hayyam (herkes onun dörtlüklerini çok beğenir). Ömer Hayyam aslında matematikcidir. Tuncer Bulutay gibi. Ve dünyayı anlamak istiyorsanız, güneş sistemini anlamak istiyorsanız, uzayı anlamak istiyorsanız matematik, kimya ve fizik bileceksiniz. Ve Einstein'in dediği gibi izafiyet teorisini de kabul ederek; yani, sizin dünyada doğru diyeboleceğiniz birtakım bilimsel doğrular başka yerde doğru olmayıpabilir. Efendim, şu kadar yer, gitmesi bile yıllar alıyor. 1921 de Nobel Ödülü verdiler Einstein'a çünkü dedi ki “kısa yollar var. Diyelim ki gittin bir yere, kısa yoldan doneceksin. Uzun yoldan gittiğin takdirde 125 yıl alıyor, yolda ölürsün. Kısa yoldan gittiğin takdirde üç ayda yeniden dünyaya dönüyorsun. Ama geldiği vakit ilk iş esini arıyor. Yok ortalıkta eş! Şuna buna soruyorlar. Devlete soruyorlar. Devlet kitapları açıyor filan diyor ki “eşiniz maalesef 128 sene önce vefat etmiş. Ama ben üç ayda geldim buraya. Böyle bir fark olabilir. Buna kendinizi alıştırın.” Dünyanın ölçülerleri çerçevesinde doğruluk ölçülerini içerisinde doğru olanlar başka yerde doğru değil, yanlış olabilir. Onun katkısıdır bu.

Tuncer Trabzonluydu. Trabzon Lisesini çok takdir ederdi. Eşi Emine de söylemiştir bize derdi ki “ne ciddi liseydi o!” Cumhuriyette kapatıllar kimi vakıfların açtıkları yerleri. 20,000 kişi oralarda kendini sözüm ona Allah'a veriyor. Bu sayının 12,000'inin asker kaçağı olduğunu saptadılar. Önce her erkek gibi askerlik yapın, ondan sonra ne söyleyecekseniz onu da dinleyelim.

27 Mayıs 1960 tarihinden bir-iki hafta önce bizim öğrenciler okul bahçesinde sessiz-sedasız bir gösteri yapıyorlar. Çünkü İstanbul Üniversitesinde rektörü iktidar sözcüleri sürüklemeşler yollarda ve o zaman buradaki daha bizim büyük abilerimiz dediler ki Tuncer'le bana, “bu telgraflı alın, Cebeci Postanesine gidin,

oradan İstanbul Üniversitesi Rektörüne çekin.” Onları desteklediğimiz böylece anlaşılsın. Tuncer ikide bir söylemişti: “Türkkaya, hatırlıyor musun PTT’ye, Cebeci Postanesine gidişimizi?” Anımsamaz olur muyum? Ve o zaman Mülkiye’nin de 100. yılı devrilmiş, İngiltere’de çıkan bir dergide ben bir yazı yazdım. Dışarıda yayınlanan ilk yazımındır o benim. Harvard Üniversitesi zorunlu okuma listesine almış o yazımı. Demek istedikleri şu: “Bak orada şimdi öğretim üyesi olan biri o kurumla nasıl iftihar ediyor. Ve o kurum o ülke için geçmişte neler yapmış. Böyle eğitim kurumları var.”

Fakülte pencerelerinin birinden Arif Payaslıoğlu’yla birlikte çocuklara bakıyoruz. Bir bölüm asker getirdi birileri. 27 Mayıs’tan önce bir iki hafta önce dedim. Ve biri de ateş emrini vermiş olmalı ki, silâhlar patladı. Yüzü güneş yanığı sıradan bir er dedi ki bana: “Hiç merak etmeyin, kimseye bir şey olmadı. Hiç kimseye bir şey olmasın diye biz ateş emri verilmiş olmasına rağmen duvarlara ateş ettik, bir de arkasında insan olmayan pencerelere!” Bu adam okuma yazmayı zor söküyordu belki de. Ama insanlığı vardı. Tüm erler kendi içlerinden “bu yapılmaz” demişlerdi. Ve daha önce de sözleşmemişler aralarında ama hepsi aynı şeyi yapmışlar. Hiç kimseye bir şey olmadı. Yalnız seken bir kurşun birinin dudağına gelmiş. Onu hemen hastaneye koşturduk. Tuncer Bulutay ve başkaları da anımsarlar bunları. Ufacık bir ameliyatımsı bir şey. Yerine oturttular. Ondan sonra adını sordular. Mecburuz adınızı yazmaya filan diye; çocuk da korkuyor adını verirse acaba iktidardakiler bunu izlerler mi filan diye. Okuldaki hocalardan birinin adını verdi. Biz de doğrultmadık, oralardayız. Bu bir hocanın adı diye düzeltmedik.

27 Mayıs oldu. 27 Mayıs’ın sonunda 3 kişi biliyorsunuz asıldılar. Üçünü de astilar. Benim Cumhuriyet gazetesiyle Milliyet gazetesinde o tarihlerden biraz sonra yayınlanmış iki tane yazım var. Epey telefon ve türlü ileti aldım o yazının ötürü. Her türlü idama karşıyorum. Karşı olmamız gereklidir. Birinin canını alamayız. Ceza veririz; o başka. Adam suç işlemişse ceza vereceğiz ama idam etmekle birini öldürüyorsun. İstatistikler var. İdam edilenlerin %70 kusurunun bütün dünyada daha sonra birilerinin itirafı, o suçları onların işlemediklerini ortaya çıkarıyor. Yazık değil mi o adamlara! Yaşama döndürmenin olanağı artık yok. Daha önceden idam etme çok riskli. Örneğin, Amerika’da Sacco ve Vanzetti olayı. 1927 yılında iki tane İtalyan Sicilya’dan göçmen “Amerika’da zengin oluruz” diye Yeni Dünya’ya gidiyorlar. Ama orada sendikacı oluyorlar. Amerikan düzeni sendikalı oluşlarına karşın bir cinayeti bunların üstüne yıkıyor. Nazım Hikmet’in şöyle bir şiiri var bunlar için:

Yanıyordu kanlarında şavkı İtalya güneşinin.
Yeni Dünya'da düştüler eski zulmün pençesine!
Kurban gittiler dolarların adaletine!
Herkes biliyor şimdi boşuna idam edildiklerini onlarıın.

... İyi bilinmesi gereken bir örnek daha. Siyah derili Angela Davis adında bir kadın. Ben onu tanımışım. Şimdi çok yaşlandı ama hâlâ yaşıyor. Bir cinayeti de onun üstüne yıkıma çalıştırıldı. Beraat etti. Onun ayrıntısına girmeyeyim. Dünyayı dolaşırken Moskova Üniversitesinde konuşma yaptı. Ben de o sırada orada görevli olarak bulunuyordum. Konuşmayı dinledim. Dedi ki: "Birtakım özelliklerim vardır. Birincisi kadınım. İkinci olarak siyahım. Üçüncüye gelince meslekten savcıyım. Dördüncü olarak komünistim. Bunların herhangi bir tanesi beni bir cinayetle suçlamaları için yeterliydi. Bende dördü de vardı. Ama bir yalancı tanığın önemli yanlışı benim beraat yolumu açtı."

New York'ta metroya binip de 15. Sokakta indiğiniz vakit sağa sapın, orada pek kimsenin bilmediği bir kitap evi vardır. "Anti Emperyalizm Kitabevi" diye bilinir. Girersiniz içeriye, görevli birisi oturmuş orada kitap okuyordur, müşteri diye bir iki kişi ya vardır ya da yoktur. Ben uğrarım oraya, başka yerde bulamayacağınız kitaplar orada vardır. Angela Davis'in kitabını da orada bulup almıştım.

Tuncer'e dönemlim. 27 Mayıs'tan sonra bir Planlama Dairesi kuruldu, birileri de bize haber yollamış "gelsinler konuşalım" diye. Biz kendi aramızda Tuncer'le konuştu; bizi neden çağrıyorlar, biz de neler demeliyiz? Hazırlanırken daha çok Tuncer konuştu. Kalktık gittik, bize bir şey sordular, baktım o konuşmuyor ben başladım anlatmaya ne söylediysem daha çok ondan işittiklerimdi. Şunu demek istiyorum: Alçak gönüllüydü; kendi yalnız ne yaptığıni biliyordu, o kadar. Yalnız bana çok ciddi olarak dedi ki: "Çalışkan olmayan, yetenekli görünmeyen insanları sakın yüksek lisansa ve doktoraya alma." "Peki" dedim. "Bak çok ciddi söylüyorum ha, almayacaksın!" Bu tavırlarını biliyor musunuz, bilmiyorum. Dedi ki "bunlarla uğraşamayız, bunlar doktora düzeyinde olamazlar." Mülkiyeliler Birliğinde sık sık toplandık. Bir arkadaşın iş yerinde de toplantıyorduk. Yakın oturduğumuz için ana caddede de sıkça oturup görüşüğümüz oldu. Bunlar da son buldu, ama hiç değilse anıları ve kendine özgü kişiliği bizimle beraberdir.

Selim SOYDEMİR: Türkkaya Ataöv Hocama çok teşekkür ediyorum, geldi, geçmişi hatırlattı, saygılarımı sunuyorum. Şimdi ben Tuncer Hoca'nın küçük bir eğitiminden söz etmek istiyorum. Biliyorsunuz kendisi 1934 yılında Trabzon'da, Kireçhane kasabasında doğdu. Kaymakam olmak için fakültemize geldi ama maliye bölümüne girdi. 1957 yılında maliyeden mezun oldu, aynı yıl Türkkaya

hocamın anlattığı şekilde asistan oldu ve arkasından 1960'ta doktorasını verdi, 1973'te profesör oldu ve 1983'te 1402'lik oldu ve Siyasal Bilgiler Okulunun Siyasal Bilgiler Fakültesi olması sürecinde önemli rol alan insanlardan oldu. O çok iyi ve kendi tabiri ile iflah olmaz bir iyimserdi. Çok eser bıraktı bizlere. Ben toparlamaya çalıştım eserleri, sadece sayı vereceğim; 13 tane kitap yazdı. Biliyorsunuz okuldan atıldıktan sonra Devlet İstatistik Enstitüsünde çalıştı. 13 kitaba imza attı. SBF Dergisinde 18 makalesi var. İktisat İşletme ve Finans Dergisinde 9, Devlet İstatistik Enstitüsünde 5 tane ayrı çalışma makalesi var. Mülkiyeliler Birliği Dergisinde 23 makalesi var. 18 armağan makalesi, 5 armağan kitabı hazırladı. Çeşitli dergilerde de 7 makalesi var. 20'den fazla konuşması ve 2 tane de açılış dersi var ve bütün bunları yazıp söyledi, bizlere bıraktı ama hep şunu söylerdi "sonunda hayatım öğrendiklerimin, bildiklerimin eksik veya yanlış olduğunu öğrenmekle geçti" dedi.

Şimdi ben sözü uzatmadan Yüksel Ersoy hocama bırakmak istiyorum. Biliyorsunuz Yüksel hocam Fakültemizin hukuk hocalarındandır. Ankara Hukuk mezunu, Roma Hukuk Fakültesinde doktorasını yaptı ve SBF'de akademik kariyerine başladı ve hâlâ avukatlık yapıyor, aynı zamanda kurum danışmanlığı yapıyor. Kendisi ile bu hocanın bahsettikleri Mülkiyedeki tanısha ve sohbet toplantılarında tanıştım. Hukuk devleti sunumunu izlemiştim, kendisinden çok etkilendim. Teşekkür ederim şimdi sözü kendisine bırakıyorum.

Yüksel ERSOY: Tuncer Bulutay'ı tanıma toplantısına Tuncer'i tanıyanların ve tanımak isteyenlerin katıldığını düşünüyorum, hepiniz hoş geldiniz. Ben Selim Bey'in de söylediğ gibi, hukuk fakültesi mezunuyum, orijinal olarak Mülkiyeli değilim ve şunu da biliyorum ki, Mülkiyede 4 yıl okumakla Mülkiyeli olunur, sonradan Mülkiyeli olmak pek fazla mümkün değildir. Ama ben bu Fakülteye asistan olarak girdikten sonra, bilimsel, çok düzeyli, çok kaliteli her alanda çalışan arkadaşların birlikte bu Fakültenin parçası olduğunu, Üniversiteyi en yüksek düzeye çıkarmak için çalışan meslektaşlar olduklarını görünce, onlarla benim bilimsel ideallerimin ortak olduğunu düşündüm ve sanırım çok az kişiye nasip olan Mülkiyeli olma sıfatını da kazandım.

Çok öğrenci yetiştirdik, ben bu salonda dersler verdim. Bu salonun ismini aldığı Aziz Köklü Hoca, benim asistanlığa girdiğim sırada Fakülte dekanıyordu. Geçmişte kalan, birlikte çalıştığımızdan, aramızdan ayrılanları hep özlemle yad ediyoruz.

Tuncer'le başlangıçta, yani ben Fakülteye girdikten sonra, alanlarımız ayrı olduğu için çok yakın temasımız olmadı. Ben Ceza Hukuku dersleri veriyordum, o iktisatçıydı; fakat hakkındaki değerlendirmeleri biliyordum. Türkiye'ye

matematik bazında, ekonomi bazında en yeni bilimsel çalışmaları yapan kişi olduğunu öğrenmiştim. Kendisiyle odalarımız uzaktı ama görüşlerimiz çok yakındı, kendisi ile temaslarım, Fakülte Kurulundaki konuşmaları ve özellikle meslektaşların bilimsel yeterliliği konusundaki açık sözlüğü dikkatimi çekmişti. Ayrıca bir süre Yönetim Kurulunda beraber çalıştık. Ozaman Türkiye'ye, Türkiye'nin mevcut durumuna ve geleceğine ilişkin benzer hatta çakışan düşüncelerde olduğumuzu gördüm. Bu bizim aramızda zannederim dostluk ilişkilerimizin de başlangıcı oldu. Kendisinin, Türk kaya kardeşimiz Sadun Hoca'nın düşüncesi ile ilgili söylediğī asistanlık konusunu size kaynağından okumak istiyorum. Sadun Hoca'nın onun hakkında, kendisinin anı kitabı olan "Puslu Camın Arkasından" başlıklı kitabının 78. sayfasında yaptığı değerlendirmeyi okumak istiyorum:

Hocalığım sırasında pek çok anım var ama bunlardan bir ikisi şimdī hemen aklıma geliyor. Bir sınavdan sonra cevap kağıtlarını okuyordum, baktım biri benden iyi yazmış ama hakikaten iyi yazmış. Benim düşünmediğim şeylerde düşünerek yazmış. O zaman son sınıflara ders veriyordum. Bu çocuk kim diye merak ettim baktım Tuncer Bulutay. Sonra kendisi ile konuşum asistan olmasını önerdim, o da kabul etti, asistan oldu. Bütün Mülkiyelilerin bildiği gibi ben Mülkiyeden atıldıktan sonra kurşünün başına O geçti ve çok iyi bir kadro oluşturdu, ta ki 1982'de 1402'lik oluncaya kadar. Buna çok üzüldü daha doğrusu kirildi ve 1402 sayılı yasyla uzaklaştırılanlar mahkemeleri kazanıp geri döndüklerinde o geri dönmeye talip olmadı ama iktisat alanında başka çalışmalar yaptı, bilim alanında da çalışmalar yaptı. Bunların bir kısmı Mülkiyeliler Dergisinde, başka yerlerde basılmışlardır.

Burada doğuştan yetenekli olmuş bir kişiden söz ediyoruz; yani dâhiler de çıkıyor dünyada, belli yeteneklere sahip insanlar da çıkıyor, hiçbir yeteneği olmayan güruhlar da çoğunuğu teşkil edebiliyor.

Maalesef Tuncer'in Üniversiteden uzaklaştırılışı, bir bakımdan, öğrencilerin aralarındaki çatışmaların, öğrencilerin çıkardığı kavgaların, bölünmelerin hocaların yüzünden olduğu şeklindeki yanlış inanışın sonucu oldu. Bu son derece yanlış bir bakış açısındanydı. Maalesef bu 1402 sayılı kanunla Üniversitelerden uzaklaştırılan arkadaşlarımız Üniversitelerin en değerli öğretim üyelerindendi. Onların öğrencileri kıskırtması, öğrencileri kötü yollara sevk etmesi gibi bir şey söz konu değildi. Bu şekildeki düşünce 1980 Darbesinin ortaya attığı düşünce tarzi, Mustafa Kemal Atatürk'ten söz ederken sadece kaşına gözüne, boyuna posuna, pozuna, fotoğrafına, büstüne sınırlanmıştır. O'nun idealleri, O'nun Türkiye'yi getirmek istediği yer, O'nun Türkiye'nin dayanması gereken bilim ve buna bağlı her türlü deneyim, girişim üzerindeki ileri görüşü ve gösterdiği hedefleri maalesef bilmezlikten gelen veya hakikaten bilmeyen bir darbe sonucu

Üniversite büyük yara almıştır. Ve o deneyim maalesef giderek Türkiye'nin genel kavramlarında, hedeflerinde değişikliklere yol açmış çok daha kötü gelişmelerin kapısı niteliğini kazanmıştır.

Tuncer haklı olarak kırıldı. Çünkü, üniversite hocası olarak, bilimsel çalışma konusunda en gayretli kişilerden birisi olduğu halde ve öğrencilerin ya da değişik fikirde olan grupların aralarındaki çatışmaların sebebi olmak gibi bir suçlamayı hak etmesi mümkün olmadığı halde kendisine bu işlemin uygulanması büyük haksızlıktı. Yönetimler değişti, farklı yönetimler Üniversiteyi farklı düzenlemelere sokunca hiç arzu etmediğimiz, beklemediğimiz, üzüldüğümüz durumlar ortaya çıktı.

“Tuncer Bulutay’ı Tanımak” başlıklı toplantının amacı bakımından, benim demin de söylediğim gibi, O’nu toplantılarda, Fakülte Kurulu toplantılarında, Yönetim Kurulu toplantılarında yakından tanıma fırsatını buldum; ama asıl onunla olan dostluğumuz emekli olduktan sonraya rastladı. O zaten Üniversiteye dönmemişti. Ben de bir ara ailevi nedenlerle 1986-1990 yılları arasında Üniversiteden ayrılmıştim. Daha sonrasında Tuncer'in bazı özel hukukla ilgili konularında kendisine yardım etme şansım oldu. Kendisine, eşine elimden geldiğince yardımcı olmaya çalıştım. Bu da aramızdaki zaten sıcak olan dostluk ilişkisini geliştirdi.

Tuncer daha sonra benimle birlikte, benden kısa süre önce veya benden 1-2 yıl sonra emekli olan arkadaşımız Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerini bir araya getirme teşebbüsünde bulundu. Bizleri teker teker arayarak sonradan adına “Mütekaitler Grubu” ya da “Emekliler Grubu” ismini verdigimiz bir grup oluştı. Bu grupta Tuncer Bulutay’ın kurduğu, Tuncer Bulutay’ın yönettiği ve tartışma konularını Tuncay Bulutay’ın önerdiği toplantılar yapardık. Bu toplantıları önce benim yazihanemin toplantı salonunda sonra da Mülkiyeliler Birliği içinde sürdürdü. Bu toplantılarda Tuncer hem çoğu zaman konuları açar sonra başka bir arkadaşımıza söz verirdi. Konuları zaten birlikte tespit etmiş olurduk ve sonrasında da tartışmalar yapılrı. Bu tartışmalarda çeşitli fikirler ortaya çıkar, Tuncer bu tartışmalardan çok keyiflenirdi. Onun yapısında değerlendirmek, birtakım sonuçlara varmak, bu sonuçları başkalarına da irdeletmek; eğer kendisi o farklı fikirlerden yararlanıyorsa ondan da mutlu olmak niteliğine sahipti. Ben, hukuk yönünden bakarak, bazı konularda Tuncer Bulutay’ın söylediği düşünceleri, verdiği bazı sonuçları, ileri sürdüğü bazı fikirleri tartışma konusu yapardım. Tartışırıdk, toplantı sonrasında “Yüksel” derdi, “çok hoşuma gidiyor, sen böyle bana birtakım itirazlarda bulunduğu zaman beni çok daha iyi düşünmeye ve değerlendirmeye yönlendiriyorsun, teşekkür ederim”

diyordu. Bu, kendisinin araştırmacı, bilime dayalı sonuçlara varma yeteneğini gösteren bir davranış şekliydi. Bu toplantılarımız salgın çıkışına kadar devam etti. Hatta salgının başlamasından sonra da bazı toplantılar yapmaya çalıştık ama sonra tehlikenin büyüklüğünü görünce bundan vazgeçmek zorunda kaldık. Ama telefonlarla birbirimizi arardık, uzun telefon konuşmaları yapardık. Bir telefon konuşması sonrası Ruşen Keleş arkadaşım Tuncer'in hastalandığını hastaneye kaldırıldığını öğrendim. Kısa bir süre sonra çıkış, evinden telefonla arayıp konuştuum. Fakat daha sonra da bu salgının vermiş olduğu sınırlamalar nedeniyle kendisini bir daha görme fırsatı olmadan aramızdan ayrıldığını öğrendik. Kendisini saygıyla anıyorum. Hepinize teşekkürler.

Selim SOYDEMİR: Benim de o tartışmalara, sohbetlere katılma fırsatı oldu. Hakikaten tam bir akademik toplantı düzeyindeydi. Çok şey öğrendim. Buradaki katılanlara teşekkür ediyorum. Tuncer hocaya göre bilim insanı her şeyden şüphe eden, her şeyi sorgulayan, eski düşünceleri yadsımatan çekinmeyendir. Yani bilim insanı tam özgürdür. Hatta kendisinin geçmişte ileri sürdüklerinden bile bağımsızdır. Özgürdür. Geçersiz hale geldiklerinde eski görüşlerine bağlı kalmamalıdır. Kendi geçmişine karşı da özgür olmalıdır. Ben kendi geçmişime karşı hep özgür olmak istedim ve oldum da derdi. Hatta bir de öğrenmenin yollarını çok farklı olduğundan bahsederdi hoca. Yeter ki öğrenmeye açık olun. Örneğin, hiç çekinmeden ben en çok da öğrencilerden öğrendim derdi. Hatta derdi ki Mülkiyede hocalık yaparken özetle acayıp, istisnai çocuklardan çok şey öğrendim. Çünkü onlar sizin anlattıklarınızı değil farklı şeyler sorardı. Bana en çarpıcı şeylerleri öğreten soruları onlardan öğrendim diye ilave ederdi konuşmasına. Çünkü sizin anlattığınızı size soran çocuklar, öğrenciler size çok bir şey katmadı. Dolayısıyla esas olarak o sizden farklı şeyler sorarlardı diye anlatırıdı öğrenmenin yollarından biri olarak.

Şimdi Tuncer Hoca'nın ağasına geliyorum. Kendisi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. MIT'de ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğrenim gördü ayrıca. 1957'de asistan oldu. Kentbilimci Ruşen Keleş hocamı takdim etmek istiyorum. Kendisi lise çağlarından başlayarak arkadaşını anlatacak.

Ruşen KELEŞ: Efendim hoş geldiniz hepiniz. Ünal Ersoy arkadaşımızın bahsettiği mütekait yanı emekliler grubunun bir üyesi olarak emeklilerin de ayakta durduğunu kanıtlamak için ben buradayım. Böyle bir günü düzenlemesi oldukları için ben arkadaşımıza teşekkür etmek istiyorum. Hem sizin çok yakın ilginiz oldu hem Mülkiyeliler Birliğinin hem Fakültemiz Dekanlığının. Bu günlerin düzenlenmesinin çok anlamlı olduğunu belirtmek istiyorum. Tuncer Bulutay'ın cenaze töreninde Mülkiyeliler Birliğinde dağıtılan broşürde doğum

tarihi 1 Ocak 1934 olarak görülmeyecek. Oysa Tuncer Bulutay'ın doğum tarihi 23 Nisan 1934. Bunu düzeltmek gerektiği kanısındayım. Ve bu değerli arkadaşımızı, niteliklerinden bahsedilen Tuncer Bulutay'ı 7 Aralık 2021 tarihinde kaybettik ve 9 Aralık'ta da sonsuzluğa birlikte uğurladık. Ben son haftalarda kendisiyle telefonla görüşmüştüm; fakat bir yerde, Yüksel'in de bahsettiği gibi, telefon konuşmalarını yapamaz hale geldi. Önce evde, sonra hastanede. Yeğeni Ceyhun Bey'le görüşmüştüm. Daha sonra kız kardeşi İstanbul'dan geldi onla haber alıyorum. Zaman zaman da Metin Kazancı'dan haber alıyorum. Tuncer'in evinin kapıcısıyla temas ederek sağlığındaki gelişmeleri izlemeye çalışıyorum. Tuncer, belirtildiği gibi çok yönlü bir bilim insanıydı. Asistanlarını da hep öyle seçmiştir. Bakın hepinizin çok yakından tanıdığınız Yılmaz Akyüz, Ercan Uygur, Nuri Yıldırım, Hasan Ersel. Bunlar başlı başına isim oluşturmuş olan ekonomist arkadaşlardır. Bilim insanı olarak da insan olarak da. Tuncer'in en yakın arkadaşlarının kimler olduğunu biliyorsunuz. Siyasal Bilgiler Fakültesinde bugün burada olamayan Şadi Cindoruk, Fikret Görün ve bir de kendisinin sınıfından olmayan Cem Çakmak en yakın arkadaşlardan biriydi. "Tuncer Bulutay'a Armağan" kitabında Cem Çakmak'ın yazısında dikkati çeken bir husus, Tuncer Bulutay'ın huysuz bir insan olduğuna dair gözlemdir. Bununla ilgili bir anıyı sizinle paylaşmak istiyorum ben. Tuncer, sürekli olarak soru soran bir kimseydi, düşünen bir kimseydi, şüphelenen bir kimseydi ve salt sosyal bilimlerdeki gelişmeleri değil, matematik, fizik, biyoloji gibi doğal bilimlerdeki gelişmeleri de çok yakından izleyen, hep merak eden, bilime, araştırmaya ve sorgulamaya önem veren bir bilim insanıydı. Arkadaşım doktora yaptığı tarihi söylediler 1960'tır, 1961'de doktora tezi yayınlanmıştır biliyorsunuz. 'Başlıca İktisadi Büyüme Nazariyeleri' adını taşıyan çok değerli bir çalışması vardır. Her zaman, bütün akademik hayatı boyunca öğrencileri eleştirel düşünmeye özendiren bir davranışta olan arkadaşımızı rahmetli Tuncer. 1953-1957 yılları arasında Trabzon Lisesinde okudu. Benden iki yıl sonradı belirtildiği gibi. Bana ağabey değil 'aga' derdi. Bu Armağan kitabını bana imzalayışında 'Ruşen agam' diye bahseder. 1958-1983 arasında belirtildiği gibi Fakültemizde çok önemli dönemler yaptı ve 12 Eylül idaresinden sonraki 1402'lükler listesinde maalesef o da yer aldı. Babası Kazım Bey, benim babam gibi bir fındık tüccarıydı Trabzon'da. Biz aynı mahallede oturan kimselerdik. O yaşlarda hiç yanıldan ayrılmazdı. Evlerine çok yakın olan, Trabzon'u bilenler varsa, Hacı Kasım İlkokulunda okumaz fakat birlikte okuduğumuz Cudi Bey İlkokulunda okumuştur. Cudi Bey İlkokulu ne yazık ki sonradan yıkılmış ve caddeye dönüştürülmüştür. Tuncer dört kardeşi; iki erkek kardeş ve bir kız kardeş. İki kardeşini de çok yakından tanıma fırsatına sahip oldum. En büyük şansının, bize özel konuşmalarında söylediği evlendiği Emine hanımın olduğunu sık sık kendisinden duymuşumdur. Allah rahmet eylesin diyelim. Hem Trabzon'da ilkokulu okuduk, ilkokuldan

çıktıktan sonra ortaokula gitmekte iki seçenek vardı. Bunlardan biri Kemerkaya Ortaokulu idi. Trabzon'da tarihi bir okul bina da tarihi bir yapıydı ya da Trabzon Lisesinin orta kısmına gitmekti. Ben Kemerkaya Ortaokulunu okuyup liseye gitmişimdir. Lisede son sınıftayken, bir zeki afacan aynı zamanda, bir çocuk geldi: bu Tuncer Bulutay'dı. Çok başarılı bir şekilde, benim orada olduğum aynı yıllardaki öğrenimini sürdürdü. Ve en az bunun kadar önemli bir yönü de futbola meraklıydı. Trabzon Lisesi takımında oyuncu olarak çok başarılı bir sağ açık olarak oynarken 'sol görüşlü olduğu halde Trabzon Lisesi takımında sağ açık oynamıştır' başarılı olarak ve bizlerden çok alkış almış bir arkadaşımızdı. Lisede ortak öğretmenlerimiz oldu, kitaba girişinde bahseder. Enis Arslan matematik hocamız, Hasan Saka'nın yeğeni olan Ahmet Saka geometri hocamız. Bunlar önemli isim yapmış ortak öğretmenlerimizdi. Uzatmayım, niçin SBF'yi seçti? Daha önce de belirtildi, kaymakam olmak istiyordu. Bazı kaymakamların yakasında, bizim hâlâ takmaya devam ettiğimiz rozetler onu çok etkilemişti. Kitaba giriş yazısında benden de bahseder 'Ruşen Agam niçin Siyasal Bilgiler Fakültesini seçti?' çünkü bizden iki yıl önce bu fakülteden mezun olan rahmetli Hasan Güven daha sonra Trabzon milletvekilliği de yapmıştır, Araklı'dan benim çok yakınımdı. Onun yakasında Mülkiye rozetini görünce çok heveslenmiştim ve ben de kaymakam olayım demiştim. Ben bu nedenle, Hasan'ın beni uyarması ve aydınlatması üzerine Mülkiyeyi seçtim. Fakat Mülkiyeyi seçtikten sonra diplomat olayım dedim, daha sonra hocalar zihnimizi çeldiler, hoca olalım dedik. Tuncer, Siyasal Bilgiler Fakültesini seçme nedenleri arasında bu öznel olan rozet, Mülkiyelilik, kaymakamların ve valilerin saygı gören kimseler olması gibi faktörlere ek olarak bursa ihtiyacı olduğunu ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin giriş sınavını belli bir düzeyde kazandığı taktirde burs alacağı düşüncesiyle bu Fakülteye gelmiştir ve bunu da başarmıştır. Söylendiği gibi Mali Şubeye geldi.

Öğrencilik yıllarından itibaren çok yakın ilişkileri olan hocamız Nejat Bengül'dür. Ekonometri konusuna yakınlAŞmasına Nejat Bengül ağabeyimizin çok önemli etkisi olduğunu ben de yakından görmüşümdür. Sonuçlandırmak için şunu söyleyeyim zaman zaman danişirdim kendisine, aklına çok güvendiğim için danişirdim. Bundan, söylemesi ayıp, 52 yıl önce ben dekan oldum, yaşımlı lütfen hesap etmeyiniz. Ona her zaman danişirdim, Gündüz Ökçün ve o benim her zaman arkamda oldular. Asıl daniştiğim konu şu oldu: 1980'de Ankara Üniversitesinde rektörlük seçimi vardı, rektör adayı oldum. 9 aday katıldık ve kaybettim seçimi. Nerede tıp fakültelerinin desteği varsa rektörler genellikle oradan seçilirler. Fakat aradan bir yıl geçti 12 Eylül darbesi oldu. Bütün rektörler görevden alındı. Seçimle gelen Türkan Akyol da dâhil olmak üzere. Yeni rektör 'atamaları' gündeme geldi. Buraya dikkat buyurun. Beni çağrıdlar ve "Seni Ankara Üniversitesine rektör yapmak istiyoruz" dediler. Ben bir düşüneyim

dedim. Tuncer'e danıştım" Sen rektör olursan üniversitemiz için çok iyi olur, ama senin için iyi olmaz" dedi. Benim o işte olmayacağımı bildirmekte bir an duraksama göstermedim. Böyle bir insandi.

Son yıllarda arkadaşlarımızın dediği gibi sık sık önce Yüksel arkadaşımızın bürosunda, daha sonra Mülkiyeliler Birliğinde 8-10 arkadaş toplantılar yapardık. O bilirdi konuları tartıştırdı bizi. Çok faydalı olduğunu düşünürdüm o toplantıların. Ne yazık ki onları da rahatsızlığı başladıkten sonra yapamaz hale geldi. Sonuçlandırmak için Cem Çakmak'ın gözlemine dayanarak 'huysuzluk' hakkında, bu huysuzluğu ben kabul etmiyorum keşke bütün insanlar o kadar 'huysuz' olsalardı. Benim için Fakülte bir armağan kitap çikardı. Bu armağan dizisinin 6 cildi Demokrasi Ve Politika: Hukuk, Yönetim Ve İktisat yazıları var burada. Tuncer'den de tabii arkadaşımızca yazı istendi. Yazı isteyenler dedi ki "25 sayfayı geçmeyecek makale". Tuncer'in buraya verdiği makale 75 sayfa. Demişler ki kursüdekkiler "olmaz, koyamayız" demişler. Tuncer de "koymazsanız ben yazımı geri alıyorum" demiş. Bir türlü ikna edemediler kendisini ve 75 sayfanın 25 sayfası kaynakçası olan 75 sayfalık yazı burada yayınlandı. Sonuç, devlet adamı olmak için gerçek anlamda her şeyden önce adam olmak lazımdır. Bunun istisnalarını çok görüyoruz. Bilim adamı olmak için de her şeyden önce adam olmak gereklidir. Tuncer gerçekten adam ve bilim adamıdır. Teşekkür ederim.

Selim SOYDEMİR: Ruşen Hoca Cem Çakmak'tan bahsetti. Cem Çakmak Hoca İtalya'da yaşıyor. Kendisinden bize hitap etmesini istedim, şu mesajı gönderdi. "Bir gün Tuncer için bir anma günü düzenleneceği, benim de bu anma gününe katkıda bulunacağım düşüncesi hayatı aklıma gelecek en son şey olurdu ama oldu. Ne yazık ki oldu. Çok üzgünüm, öylesine içten öylesine dolu 60 yılı aşan bir dostun beklenmedik gidişi. Kolay kabul edeceğimiz bir olay değil. Mülkiyede öğrencilik yıllarında İngiltere'de, Ankara'da, tatillerde, iyi ve kötü günde, bunalım ve direniş yıllarında hep birlikte olduk. Akıl ve sağduyunun gerektiği anlarda başvuru kaynağı oldum. Zaman zaman okuduklarım arasında ilginç bulduğum bir konuyu ya da çok karmaşık bulduğum bir tartışmayı 'bunu yarın Tuncer'e sormalıyım' alışkanlığından kurtulmuş değilim. Çok sevdiği yürüme sohbetlerinde sözünü ettığı, takıldığı konuların güncelliliği ve felsefesi yolunun karşısında bir dost ya da arkadaştan öte gerçekte bir bilim insanıyla birlikte yürüdüğünüzü fark ederdiniz. Tuncer'in deyişile bu yürüme yürüyüşlerinde sıkça Tunalı Hilmi'deki D&R kitapçısına uğradık. Okuma odası gibi bir yer bulunca orayı severdi. Aradığımız kitabı alır rahat koltuklardan birine oturur karıştırırdınız. Bir ugrayışımızda Tuncer, Picasso ile ilgili bir kitaba bakıyordu, bana kitaptan küçük bir bölüm okudu. Çok ilginç bulduğum için hemen bir kenara yazmıştım. Picasso şöyle diyordu yazısında: "Bitmemiş bir resim

canlıdır, kışkırtıcıdır, tehlikelidir. Bitmiş ise ölmüştür, öldürülmüştür.” Gerçekin araştırılmasının bitmez bir süreç olduğunu vurgulandığı bu sözler Tuncer’ın bilime bakış açısını da yansıtıyordu. Ancak ne yazık ki bu benim için ilginç ve unutulmaz sohbet yürüyüşleri son yıllarda sessiz ve yorgun bir yolculuğa dönüşmüştü. Aslında Tuncer’i kaybedişimiz çok önceden başlamıştı. Bunu hepimiz biliyoruz. Eşi Emine’nin kaybı ile o yavaş büyük sessizliğin ve yalnızlığın içinde gömülüyordu. Mülkiyeliler Birliğinin düzenlediği katıldığı toplantılarda yaşadığı çaresizliği şu sözlerle dile getiriyordu: “Bu toplantıların benim açımdan en güzel, en faydalı yanı sizlerle birlikte olmak ve sohbet etmektir.” Tuncer’in yaşam ilkesi tutarlılığı. Bunu zaman zaman Laz inadıyla karıştırırlardı. O bildiği doğru yolda yürüdü. Tanıdığım en hoşgörülü insandı. Ege Cansen’i bile okuttu. Birlikte oluşturdukları efsane kürsünün değerli üyeleri Akyüz, Yıldırım, Ersen ve Uygur’a toz kondurmazdı. Adı unutulmayacak, anısı saygıyla anılacaktı. Bu toplantıyı düzenleyen sizlere ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Ekonomi bölümünde, destekleyenlere çok teşekkür ederim. Hepinize çok teşekkür ederim. Işıklar içerisinde uyusun.”

Cem hocayı da davet ettik. Ancak kendisi maalesef böyle bir mektupla katılabildi. Çünkü kendisi İtalya’dır yaşıyor. Küçük bir not, Ruşen hocamın bahsettiği futbol hikayesi yüzünden validesi rahmetli Rahmiye Hanıma bir gün Tuncer Hoca “ben çok büyük bir futbolcu olacaktım, milli takımda oynayacaktım, çok önemli bir adam olacaktım. Siz beni engellediniz” demiş. Galiba annesi çok topçu olmasını istemiyormuş Tuncer Hocanın. O da demiş ki “dediğine bak ben seni salahana olmaktan kurtardım” demiş. Sonuçta kitabında böyle yazıyorum mı dediğimde yok salahana yazma demişti. İkinci olarak Nejat Bengül hocayı çok saygıyla yad eder ki “doktora jürimden çıktıktı” dedi “doktora geçmiştim” sınavından Nejat hoca elime bir kağıt tutuşturdu ve üstünde kitap isimleri yazıyordu. Çekti kenara dedi ki “Tuncer hemen buradan gidiyorsun, kütüphaneden şu kitapları alıyorsun, matematiksel iktisadi sen getiriyorsun Türkiye’ye unutma ve hemen çalışmaya başla” demiş kendisine ve ben sözü Ruşen hocama bırakıyorum.

Ruşen KELEŞ: Tuncer’ın asistanlık yıllarında akşamları Tuncer Bulutay, Cevat Geray, Sadun Aren’in kardeşi ve bizim de sınıf arkadaşımız olan Cengiz Aren’i de alarak Kızılay’daki akşam yemeklerine giderdik çoğu kez Bulvar Palas’ta olmak üzere. Ve Tuncer kardeşimiz o sıralarda şekeri henüz ortaya çıkmadığı için alkol almaktan da çekinmezdi. Bunu da dikkatinize sunmak istedim.

Selim SOYDEMİR: Şimdi bundan sonra Erdinç Hocama sözü vereceğim. Erdinç Hoca Trabzonlu değil. Gümüşhaneli Zigana’dan. Kendisi İstanbul İktisat Fakültesi mezunu. Paris Üniversitesinde Hukuk ve İktisat Fakültesinde doktora

yaptı. 1967'de Türkiye'ye döndü. Atatürk Üniversitesine gideceğim derken soluğu Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümünde aldı. Tuncer Hocam'ın uzun yol arkadaşıdır kendisi. Uzun seyahatleri ve yakın dostlukları vardır. Buyurun hocam.

Erdinç TOKGÖZ: Ruşen Hocam benim söyleyeceklerimin bir kısmını söylediğim için daha kısa konuşacağım. Ruşen Hocam diyorum ama gerçekten benim hocamdır çünkü doçentlik jürimde raporumu yazan en genç profesördü, juri başkanı da rahmetli Aziz Köklü'ydü. Dostlar özür dileyerek bir şey söyleyeceğim galiba heyet içinde tek iktisatçı benim. Burada bütün insanları tanık tutuyorum, şunu söylüyorum: 60 kusur yıldır iktisat alemi içindeyim. Çok sayıda fakültede ders verdim. Türkiye Ekonomi Kurumuyla 30 yıldır bütün Anadolu üniversitelerinde toplantılar yaptı. Tuncer Bulutay gibi çalışkan, yaratıcı, demokrat, hoşgörülü, mütevazı, paylaşmayı seven, tartışmayı seven, yeniliklere açık bir iktisat hocası görmedim. Hepiniz şahitsiniz burada. O Türkiye'de tek idi. Siyasal Bilgiler Fakültesinde de tektir.

Bunu bilmeyiniz, 61 Anayasası yürürlüğe girdiği zaman Türkiye planlı kalkınma dönemine girdi. Ama Türkiye'de plancı yok, büyümeye kuramlarını bilen yok. Türkiye'de yeni bir iktisat dili var, Türkiye'de yeni bir iktisat anlayışı var. 62 yılında yıllık program hazırlanacak, 15 yıllık perspektif plan hazırlanacak, 5 yıllık kalkınma planı hazırlanacak ama sektörrel büyümeye modeli olduğu için sektörleri tanıtacak, verileri üretecek plancı yok. Siyasal Bilgiler Fakültesi tarihinde bir yeni dal çıktı. Maliye, dahiliye, hariciye dışında Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunları, özellikle hanımlar, İngilizce bilenler plancı oldular. Planlama Teşkilatının kadrolarını doldurdular. Ama kimin sayesinde? Özellikle ve özellikle Tuncer Bulutay sayesinde. Daha 1961'de. Bakın ne yazıyor. Başlıca Büyüme Modelleri, Doğrusal Programlama, Ekonometrik Bir Deneme. 60'lı yıllarda Tuncer'in öğrencileri olanlar hep planlamaya kadrolar alıp gidiyorlar. Siyasal Bilgiler Fakültesi eğitim programı değişiyor. Yeniliklere açık. Diyor ki Bulutay "Benim fakültem özgürlük ortamı içinde gençlere fırsat tanıyan bir fakültedir. Onun içi yenilik yapabildik, onun için kendimizi yenileyebildik. Ama bu işin asıl sahibi iktisat Fakültesi hiyerarşik, katı bir yapıya sahip olduğu için bunların hiçbirini yapamadı, bunların farkında bile olmadı." Planlama Teşkilatının ilk üç daire başkanı Doktor Atilla Karaosmanoğlu, Doktor Nejat Erder ve Osman Nuri Torun. Üçü de Mülkiyeli. Sadun Aren hocamız efendim tırnak içinde solcudur, güvenilmez diye ihbarlar yapıldı. Sadun Hoca olamadı ve bir Kurmay Albay Şinası Orel müsteşar oldu. Ama ne oldu? Üç daire başkanının altındaki sektörleri Mülkiyeliler doldurdu. Özellikle altın çizerek söyleyorum maliye müfettişi olmak istemeyen, kaymakam olmak istemeyen, yurt dışına gitmek

istemeyen hanım Mülkiyeliler, yabancı dil bilenler hepsi "plancı" oldu. Hepsı bir sektörde yerleştı. Bu Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir devrim. 1961 Anayasası nasıl İktisat Biliminde bir devrim yaratmış da dili değiştirmişse, iktisat bölümlerinin programlarını alt üst etmişse, Mülkiyelilerle ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde de bir yenilik yaratmıştır. Bunu özellikle Mülkiyeli olmayan dışardan birisi olarak söylüyorum. Çok önemli.

Son çok önemli bulduğum bir şeyi söyleyeceğim. Kısmen Ruşen Hocam söyledi. Dört kürsü arkadaşı; Yılmaz, Hasan, Nuri ve Ercan, Kendisi hakkında yazdıkları bir yazda şunları söylüyorlar. "Bulutay kesin bir yanıt alamayacağını bile bile sürekli soru sorar. Düşünен, şüphelenen sadece sosyal bilimlerdeki gelişmeleri değil; matematik, fizik, biyoloji gibi doğal bilimlerdeki gelişmeleri de yakından izler. Tartışır. Tartışmaya açar. Bu tartışmaları güçlü bir adalet ve bağımsızlık duygusuna sahip, iyimser ve hep merak eden bir bilim adamı olarak ..."

Son söylemek istediğim çok önemli bir şey var. Rahmetli İsmail Türk Hocayı çok severdi. Ağızından düşmezdi İsmail Abi, İsmail Abi. İsmail Hoca hasta oldu. Alzheimer oldu. Çocuklar ne zaman ziyaretine gideceğiz? Selim kardeşimiz hem İsmail Hoca'yı hem Tuncer Bulutay'ı hiçbir zaman yalnız bırakmadı. Her zaman böyle kardeş bulmak mümkün değil. İsmail Hoca'ya yazdığı yazısı... Ruşen Hocam şaşıracak şimdii... İsmail Türk'e Armağan'da yazdığı yazı tam doksan sayfa. Makalenin başlığı ne? "Geleneksel İktisat Kuramı ve Özgün İktisat Okulu". Türkiye Ekonomi Kurumu ile Anadoluya gittiğimiz her ulusal sempozyumda hep gençlere şunu söyleyordu "Türkiye'ye özgün bir iktisat okulu lazım. Özgün düşünce lazım. Bu liberal iktisat, bu piyasa ekonomisi, bu aktarmalar, bu derlemelerle Türkiye bir yere gidemez." Ve bu makalenin sonunda bir çağrıda bulunuyor, bir davette bulunuyor. Bu çağrıda on tane öneri yazmış. Ben sadece iki tanesini söyleyeceğim size: Bir "Bir özgün iktisat okulu oluşturmayı mutlaka ama mutlaka gereklî görüyorum." Atlıyorum diğerlerini... "Ön koşul konular demokratik, bağımsız, özgür bir düşünce ortamında yoğun bir şekilde tartışılmalı. Böylece bilim oluşturabilmenin ön koşulu olan bir bilim geleneği yaratılmadır." İşte Tuncer Bulutay'ın gençlere çağrısı bu.

Şimdi iki küçük anekdot ve bir küçük anıyla bitiriyorum konuşmamı. Birincisi şu: "Einstein son yıllarını hoca olarak geçirdi biliyorsunuz. Yardımcısını çağırmış. Git demiş sınavları yap kağıtları getir. Yardımcısı bir bakmış hocam demiş ne yapıyorsunuz? Aynı öğrencilere aynı soruyu soruyorsunuz. Böyle bir şey olur mu? Gülmüş. Aynı öğrencilere aynı soruyu soruyorum ama soruların cevapları değişti demiş." Tuncer Hocamın çok sevimli bir öğrencisi vardı. Sonra İstanbul piyasasında çok ünlü bir profesör doktor "D.G." ismini söylemiyorum. Tuncer

Hocanın sınavından çıkışmış. Neticeyi hararetle bekliyor. Listeyi bir görmüş kalmış. Hararetle koşmuş, Tuncer Hocanın kapısında beklemiş. Tuncer Hoca gelince “Ya hocam demiş bu nasıl olur?” “Ne oldu hayrola?” demiş Tuncer Hoca. D.G. cevaben, siz ne dediyseniz aynen yazdım demiş. Tuncer Hoca'nın cevabı: “Benim söylediğlerimin doğru olduğunu nerden biliyorsun?” demiş.

Şimdi küçük bir anı. Galiba 1995 yılıydı. Uluslararası İktisatçılar Birliği Tunus'ta toplandı. Biz Türkiye Ekonomi Kurumu üyesi olduğumuz için Başkan Necdet Serin, genel sekreter olarak ben katıldık toplantıya. Bu uluslararası toplantıların her birinin bir onur konuğu oluyor. O yıl Tunus'taki toplantının onur konuğu Malinvaud diye çok ünlü bir Fransız iktisatçısı ama Anglosakson dünyasında yetişmiş. Amerika'da uzun yıllar çalışmış. Sonra Fransa davet etti. Fransa Demografi Enstitüsünün başına geçmişti. Çok güzel bir konuşma yaptı. Ben de sırı esprı olsun diye yaklaştım kahve molasında. Zarif de bir eşi vardı, boylu poslu çok yakışıklı bir adam. Dedim ki ben Türküm. Ben Fransa'da okudum. Tabatoni'nin öğrencisiyim. İşte çok büyük onur duyduğum sizi dinlemekten. Malinvaud, “Ne!” dedi. Ben bir Türk tanıdım Uluslararası Çalışma Örgütünde ben böyle bir iktisatçı görmedim. Bu kadar çalışkan, bu kadar yaratıcı, bu kadar alçak gönüllü, bu kadar iş birliğini seven, bu kadar dayanışmayı seven... Ben bu kadar çalışmayı seven bir iktisatçıyla çalışmıyorum dedi. Ne Amerika'da ne Fransa'da.

Teşekkür ederim.

Bulutay seni unutmayaçğız.

Selim SOYDEMİR: Tuncer Hoca'nın iktisat ve bilim dışındaki iki tutkusunda da yanında olan, beraber top peşinde koştukları, şiir okudukları ve hatta Mülkiyeliler Birliğinde şiir günleri düzenledikleri Nihat Al abimizi takdim edeceğim. Nihat Al, üniversite yıllarda şiirin önemli merkezlerinden olan Fakültemizin kantını, nam-ı diğer “Edebiyat Akademisi”nin müdavimlerindendi ve hâlâ da bu akademinin üyelerinden olarak sıkı bir edebiyat okurudur. Buyrun Nihat Abi.

Nihat AL:

İlk Tanıuşım

Ben Tuncer'i ilk kez 1953-1954 yıllarında güzel futbolu ile tanıdım. Bir bilim adamı anılırken onun futbol oynamayı bilip bilmemesinin ne önemi var diyecəksiniz. Demeyin, çünkü bir araya gelmemizi sağlayan Mülkiyeliler Birliği duyurusunun adı, Profesör Dr. Tuncer Bulutay'ı Tanımak. Ben böyle tanıdım. Ayrıca, şimdi anlatınca göreceksiniz O'nun futbolu, sonraları gipta uyandıran

kişiliğinin ip uçlarını veriyordu. Bu yanının da bilinmesini isterim. Futbol, taşları koyduğunuz yerde durmayan bir satranca benzer. Hem yalnız sizinkiler değil, karşı takımın taşları da sürekli devinim halindedir. Kümelenir kümelenir dağılırlar. Her yeni durumun takımınız için içerdiği riskleri ve avantajları saptamak için süratli bir muhakeme ister. TUNCER BU MUHAKEME VE SAPTAMALARI YAPIYORDU. Riskler için ne tedbir alacaksanız, avantajları nasıl kullanacaksanız, süratle karar vermelisiniz. TUNCER SÜRATLE KARAR VEREBİLİYORDU. Avantajları, daha uygun konumda olan bir arkadaşınızla kullanırsanız dayanışmacı ve diğer kam, illa siz kullanmaya kalkarsanız egoist olduğunuz anlaşılır. TUNCER EGOİST DEĞİLDİ. Kararı doğru vermiş ve fakat uygulayamıyor iseniz yeteneksiz, uygulayabiliyorsanız yeteneklisiniz demektir. TUNCER YETENEKLİYDİ. Gereksiz hüner gösterileri yapıyor yani tribüne oynuyorsanız gösteriş düşkünu, gerekeni yapıyorsanız görev bilincine sahipsiniz demektir. TUNCER GÖREV BİLİNCİNE SAHİPTİ. Oyunu oyun diye kabul ederseniz efendi tabiatlı, oyunu mutlaka kazanılması gereken bir savaş diye görüp, tekme atıyor, çelme takıyor, itip-kakıyorsanız ham ervahsınız. TUNCER EFENDİ TABİATLIYDİ. Galibiyet elde etmişseniz, bunu takımınızla paylaşırsanız haksızıassınız, bütün şerefi üstlenmeye kalkarsanız, mizacınızda haksızlık eğilimi var demektir. TUNCER HAKŞİNASTI. Abartı sanılmasın, 35 metre uzaktaki bir arkadaşınıza pas uzatabaksanız ve örneğin güneybatıdan bilmem kaç kilometre hızında bir rüzgâr da esiyorsa, topa hangi şiddet ve yönde ve nasıl bir falsoyla vuracağınız sorunu, matematik ve uzay geometri sorunudur. Haydi biraz esprili tahmin yürütelim. Acaba TUNCER'İN İKTİSAT ANLAYIŞINI MATEMATİKSEL İKTİSADA OTURTMASININ ipucu mu idi bu alandaki yeteneği?

Kısacası, bu sakin, ağırbaşlı, az konuşan insanın bazı erdemlere ve yeteneklere sahip olduğu anlaşılıyordu. Birbirimizi sevdik ve dostluğumuz 69 yıl boyunca sürdü.

Asistanlığa Başlayışı

Yüksel Hoca demin anlattı. Efsane hocamız Sadun Aren tarafından ne kadar onurlandırılarak asistanlığa kabul edildiğini ben anlatmak isterdim.

Alçak Gönüllülüğü

Ünlenmiş bir Bulutay oluşunu yalnız kendi ferasetine bağlamaz, Hocasına ve o dönem Fakültemiz şartlarına da bağlar. Şöyle diyerek:

Sadun Aren olmasa biz olmazdık. Sadun Hoca “Bizim gibi olmayı hedefliyorsanız, gidin başka bir meslek edinin. Bizleri aşmayı hedefliyorsanız kalın çalışalım” derdi ve devamlı önemizü açar, yol gösterirdi. Profesörler odasında, öğle yemeğinden sonraki sohbetlerde yurt ve dünya sorunları konuşulur, çok farklı fikirler tartışıldı. Bunlar bizim için ufuk açıcı ve eğitici sohbetlerdi. Sadece bilgi zenginliği yaratmakla kalmazdı, zekâ geliştirici işlevi de vardı. Dediğim gibi, yetişmesinde kimlerin ve nelerin rol oynadığını belirtmek gereksinimi duyar, kendi çabasını vurgulamadan geçerdi.

Fakültedeki hayatından çok sonra, 2015 yılında Mülkiyeliler Birliği O'nun için bir armağan kitabı hazırlamak istiyor, kendisi de şiddetle karşı çıkyordu. Sanki başkasının hak ettiği bir şeye el koyuyor, haksızlık ediyor gibi. “Neden böyle yapıyorsun?” diye sordum, “İstemiyorum” dedi. “Canım istemediğin aşıkâr, ben sana sebep soruyorum.” diye üsteledim. Cevaba bakın: ”Valla Nihat, netice itibariyle ben bir Laz uşağıym, evet veya hayır dedim miydi, arkasında başka gerekçe aramaya lüzum yok!” Koca Tuncer, övdüğü eğitim ve çevre şartlarında onca yol almış kişi, kitap çıkışın diye sergilediği alçak gönüllük uğruna, bir alçak gönüllülük daha gösteriyor, kendini sıfırlıyor, sadece Laz uşaklığını kalıyordu. Bereket versin ikna ettiler de o kitabı oluşturuldu ve kendisine armağan edildi.

Bana bazen kitap önerdiği olurdu. “Oku da sonra tartışırız” diyerek. “Ben 2 kitabı okuyunca iktisat profesörleriyle tartışacak düzeye mi geleceğim?” dediğimde, güller, “konuşuruz” derdi.

Güçünü De Bilirdi

Bu kadar mütevazı bir insanın şimdi bu tevazuyla çelişirmiş gibi görünen bir lafi var. Bu kursude, bundan 3-4 yıl önce bir açılış dersi verirken “Batıda iktisat dendığında ne biliniyorsa tümünü biz burada biliyoruz” dedi. Bu çok sağlam, sert ve önemli bir iddia idi. Peki bu mütevazı adam bu kadar iddialı lafi nasıl ediyor? Tevazuunun sağlıklısı budur. Bu kendini bilmektir. Kibir değildir. Evet mütevazı ama bildiği şeyleri de açıkça belirtmektedir.

Sorumluluk Duygusu Sahibiyydi

2008 yılılığında, elinde bir dergiyle, İşletme ve Finans dergisi, onunla benim büroya geldi. Biraz sohbetten sonra “nedir o elindeki?” dedim, “sana getirdim, içinde benim bir yazım var” dedi. “Her yazına böyle dikkatimi çekmiyorsun, bunun özelliği ne?” diye sordum, cevabı şu oldu: “2000’li yıllarda yabancı

sermayenin geri kalmış ülkelerin kalkınmasında yararlı olacağı zehabi vardı. Kısa sürede anlaşıldı ki yabancı sermaye göründüğü kadar masum değildir, girdiği ülkelerde önemli sakıncalara yol açmaktadır. Bunun farkına varan bazı ülkeler gerekli tedbirleri aldılar. Biz ise zararlarını bile bile, yabancı sermayeye pek çok kanalı açmış durumdayız. Zararlı ve yanlış yoldayız, sonucu pek hayırlı görmüyorum. Pankart açıp dolaşacak halimiz yok ama hiç olmazsa böyle günlerde, sen ne yaptın, denildiğinde ben de açık bir biçimde ikaz ettim, bunları yazdım diyebilmeliyim. O sorumluluk duygusuyla yazılmış bir yazı. Özelliği bu.” dedi. 90 Sayfa tutan bir yazdı, 64 tane de kaynak zikretmişti. Dergide zaten çok az bir kısım kalmıştı.

Selim dostumuzun kendisi ile yaptığı nehir söyleşiden anlıyoruz ki TÜİK'in milli gelir hesapları ile ilgili istatistikî serileri değiştirişinden büyük rahatsızlık duymuş. “Bundan sonra hiçbir hesap doğru yapılamaz” diye, düzeltilmesi için bazı kurumların kapılarını aşındırmış. Bunlar zaten bir ömür taşıdığı aydın sorumluluğunun, ülkenin çok kritik günlerinde duyulan belirtileri.

Şiir Severliği

Yakınlarının bildiği, önemli ölçüde bir şiir severliği var. Divan Edebiyatından bu yana tonla şiiri ezbere okurdu. Ve hakkını vererek okurdu. Ama ikinci Yeni ile arası pek yoktu sanıyorum. Buna rağmen ikinci Yeni ile ilgili biz bir sunum yaparken baktım ki dinleyici sıralarında oturuyor. “Ne işin var, niye geldin, sen ikinci Yeni'ye pek sıcak bakmazsun.” diye sordum. “Neler söyleyeceğini merak ettim, seni dinlemeye geldim” dedi.

O şiir okuyuşlarından birinde Yahya Kemal'den mísralar döktürürken içinde ülfet ve uzlet sözcükleri geçen bir şiir okumaya kalktı. Kendini uzlete gömmüştü zaten. Uzlet lafini edince kendi durumu aklına geldi ve birdenbire dengesi bozuldu, ağlamaklı oldu. Düşünün bir konuşmacı konuşurken ağlamaya başlıyor. Hafif bir durgunluk oldu ve sonra bir alkış koptu Mülkiyeliler Birliği salonundakiler şiiri değil, ileri yaşına rağmen bu derece yoğun duygulansını alkışlıyordu. Toparladı kendini ve şire devam etti. Bu arada kendi şiir var. Vezin ve kafiye olmayınca mensur şiir derler, yani nesir halinde şiir. Tek satıldır ama bir akademisyen için bundan daha güzel bir şey olamaz. “Ben her sabah bugün acaba yeni ne öğrenebilirim hevesiyle kalkarım” diyor. Ey canını sevdiğim, ey koca Tuncer bu nasıl bir tavırdır. Seksenini aşmış ama hâlâ her gün yeni ne öğrenebilirim hevesiyle uyanıyor.

İyi Bir Eş İdi

Buradaki etkinliklerden sonra bazen geçerken evine bırakırdım. O bırakışlardan birkaçında ısrar etti ve yukarıya çıktıım. Bazı ailelerde erkeğin misafiri gelirse hanım kendi odasına çekilir, hanımın misafiri gelirse erkek kendi odasına çekilir. Hayır, karı koca büyük bir samimiyetle, büyük bir sadelikle beni ağırlamaya çalışılar. Dikkatimi çeken sadelik ve samimiyetti.

Şimdi en dramatik şey geliyor hatırlıma. Bir gün telefon ettim. "Tuncer atla bir arabaya, akşam bize gel, arasan gram et bulamazsan hepsi sebze yemeği". Çünkü et yemiyyordu. Ses yok. Biraz daha bekledim yine ses yok. "Tuncer duymuyor musun" dedim. Önce hafif sonra çok aşıkâr bir ağlama sesi! "Gelemem Nihat" dedi. Niye gelemiyorsun dedim. "Bir aile havasına gireceğim, peki benim ailem nerede diyeceğim, ailem yok" dedi ve ağlıyor. "Tuncer gel sohbet ederiz açılırsın, seni ben alayım istersen, giderken de götürürüm." dedim. "Gelemem Nihat" dedi ve gelemedi.

Felsefeye Yöneliği

Meslegi dışındaki alanlara yöneldiğinden bahsetti dostlarımız. 1986 basımlı Bilimin Niteliği Üzerine Denemeler kitabımda bırakın başka bilimleri, felsefeye giriyor. Bilimin niteliği, bilindiği üzere bilgi kuramının bahislerinden biridir. Bilebilir miyiz? Bilemez miyiz? Gnostisizm, agnostisizm tartışmaları. Bilebilsek de bildiğimiz kadarının niteliği, değeri üzerine görüşler ve bilimsel bilginin nasıl oluştuğuna dair şeyler sıralanır: Akılçılık, deney ve gözlemcilik, eleştircilik, bilimsel kuşkuculuk, sezgicilik gibi tamamını saymaya kalkarsanız 16 yolla bilginin olduğu belirtilir. Bu orta bölümüm almış Tuncer ve bileybildiğimiz kadarının değerini, önemini tartışıyor. Demin söylendiği gibi her şey değişiyor. "Dünya değişiyor. İnsan değişiyor. Zaman değişiyor. Mantalite, bakış açıları değişiyor. Gözlem vasıtaları değişiyor. Deney vasıtaları değişiyor. Ön yargilar var önleyemezsiniz, insanoğlu bu... Bütün bunlardan ötürü bildiğimiz şeyler habire sınanmadıkça güvenilecek şeyler değildir. Klasik mantık ve fizik sonrasında diyalektik mantık ve kuantum fiziği çıkıyor ortaya. Öyleyse yargılarımızda kesin iddialar içinde olmamalıyız bir hoşgörü içinde olmalıyız. Çünkü güvenip söyledigimiz şeylerin ne zaman nasıl nakzedileceği belli değil. Şunu da belirtmek gerekir ki, bu sonuncular çıkmadan önce de vardığımız bir maddi manevi uygarlık seviyesi var ki, tümü klasik mantık ve fizik sayesinde oluşmuştur. Yani her yeminin eskiyi imha ve iptal ettiğini sanmamalıyız. Konusuna, yerine ve zamanına göre her ikisini de kullanabilmeliyiz." Bunlar Tuncer'in sözleri. Yani hep araştıran hep öğrenmeye çalışan ve Selim dostumuzun demin söyledi

gibi: "Hayatım, bildiğimi sandığım şeylerin yanlışlığını öğrenmekle geçti" diyen Tuncer'i doğruluyor hayat.

Uğradığı Haksızlık

Böyle bir insan Fakülteden uzaklaştırıldı. Küstü, görevde dönmedi ve uzun süre Fakülteye gelmedi. Ama anlaşıldı ki küstüğü Fakültedir, bilim degildir. Bilimsel çalışmalarını evinde sürdürdü.

Teselli Babında

O gitti, yapılacak bir şey yok. Belki kalanların kadrini kıymetini bilmek gereklidir. Örneğin; Türkiye'de ekonomi ne zaman duvara tosla iktisat muhabirlerinin gidip başvurduğu bir Korkut Boratav var. Ülkede planlama fikri kaybolmasın diye, mevcut planlamacılar dağılmasın mümkünse yenileri katılsın, gün olur devran döner, yeniden her ülkenin olduğu gibi bizim ülkenin de şiddetle muhtaç olduğu planlama fikri korunsun diye, yoğun çalışmalar sergileyen bir Bilsay Kuruç Hoca var.

Benim sevgili arkadaşım, dostum Ruşen hocayı üç kere arasam ikisinde Ankara dışında buluyorum. Şimdilerde belki biraz daha faal. Nerde? Yerel yönetimlerin sorunlarını çözmek üzere değişik şehirlerdeki üniversitelerde üstlendiği hocalığı ifa etmek için, Ankara dışındaki yerlerde. Hem Bilsay Hocaya çalışmalarıyla hem zaman zaman verdiği konferanslar ve yazılarıyla, toplumu aydınlatma görevini sürdürden Serdar Şahinkaya var. Oktay Küçükiremitçi diye bir dostumuz istatistik serilerinin kılcal damarlarına kadar giriyor. Eee, Yılmaz Akyüz gibi kendi öğrencileri var. Türkkaya hoca var, Türkkaya hocanın bazı yazılarını okuduğum zaman "Bir makalelik yazıya beş makalelik bilgiyi nasıl siğdirmiş?" diye hep hatırlıyorum. Metin Kazancı var. Kösesine çekilmiş gibi görünmüyordu. Sosyal medya yoluyla, izleyenlerini bilinçlendirmege çalışıyor. Bunlar değerlerimiz. Demek istediğim şu, gidene elbet üzülüyoruz ve tefafisi mümkün değil. Ama hiç olmazsa kalanların kıymetini bilelim. Saygıları sunuyorum.

Nihat Al